

„Dr. Adriaen Paeuw, Pensionaris tot Aemst. anno 1611 tot 1628. Is seer groot in de wereld geweest. Heer van Heemste(e)”. (Mr. Gerard Schaep in zijn genealogische aantekeningen).

Adriaan Pauw is te Amsterdam in het jaar 1585 geboren als oudste zoon van Reinier Pauw, die een rijk en aanzienlijk koopman was.

Het geslacht Pauw stamt uit Gelderland.

Een Nicolaas Pauw komt in 1248 voor als ridder en raadsheer, miles et consiliarius, van Otto III, graaf van Gelder.

Zijn kleinzoon Gerard Pauw was in 1340 dijkgraaf van de Tielerwaard en trok naar Gouda, waar hij woonde in een huis, sindsdien Pauwenhuis genoemd.

Diens zoon Dirk Pauw is schepen en burgemeester van Gouda geweest. Hij nam het wapen van zijn moeder Jenne van Berghlele aan.

Zijn achterkleinzoon Adriaan Pauw Sr, geboren te Gouda in 1516, overleden te Amsterdam in 1578, is de grootvader van de door ons te bespreken Adriaan Pauw Jr. De grootvader was in 1522 en volgende jaren schepen en burgemeester van Gouda en vestigde zich omstreeks 1539 te Amsterdam, waar hij een groot koopman in granen werd. Hij behoorde tot de hoofden der Hervormingsgezinden; moest, in verband met zijn godsdienstige en politieke overtuigingen, in September 1568 de wijk nemen naar Emden, vanwaar hij zich naar Hamburg begaf; werd tot eeuwigdurende ballingschap en verbeurdverklaring zijner goederen veroordeeld; bewees, in Duitsland vertoevende, als geheim agent Prins Willem van Oranje gewichtige diensten; keerde in 1578 bij het „geus worden” der stad naar Amsterdam terug; en werd door de afgevaardigden der schutterijen in de raad gekozen. In hetzelfde jaar overleed hij.

Zijn zoon Reinier Pauw, geboren te Amsterdam in 1564, overleden aldaar in 1636, was een zeer voornaam reder en koopman, handel drijvende o.a. in hout en in zout, vermoedelijk ook in zuivel. Hij heeft in het bestuur der stad belangrijke functies vervuld. In en tussen de jaren 1605 en 1620 was hij achtmaal burgemeester.

De opmerking is gemaakt, dat de volgende stadia doorlopen zijn: Adriaan Sr was koopman, Reinier was koopman en regent, Adriaan Jr was regent, na zich in zijn jonge jaren nog enigszins met handelszaken te hebben beziggehouden.¹⁾

Amsterdam werd bestuurd door enkele weinige tot de zeer aan-

request aan de Staten van Holland, dat de vervallen kerk herbouwd en met een „ordinair kerkendienaar” mocht worden voorzien. Pauw nam in December 1621 het verzoek over. Op zijn request werd door de Staten „favorabel geapposteelt”, d.i. gunstig beschikt. De dienst der prediking werd, na veel bespreking, voorlopig geregeld in deze zin, dat enige leden van de classis zich met de waarneming zouden belasten. Een zeker huis werd voor het houden der godsdienst oefeningen aangewezen. „Soo is op den 12 Juny 1622 in den Naam des Heeren bij den Heere van Heemstede de Publicque Exercitie van de Christelijke gereformeerde religie in zynen Dorpe solemneelyk geintroduceert.” Familieleiden en autoriteiten uit Haarlem, alsmede vier Leidse professoren in de theologie woonden de plechtigheid bij. Als predikant trad op Jacobus Campius. Zijn tekst was: Lucas 15, vers 1—11. Besloten werd „met gesange van de twee middelste verskens van de honderdste psalm, zynde onder en gedurende de predicatie . . . de aelmoessen in 't saksken ontfangen.” In 1623 werd een vaste leraar aangesteld. Het ging er nu om, de vervallen kerk weer op te bouwen, maar er was „nog land, nog sand, nog eenig inkoorn of eenige voorraad”. Intussen werden alle bezwaren, ook de financiële, door de energieke bemoeiingen van Pauw overwonnen en de gehele zaak tot een goed einde gebracht. Nog in 1624 „geraekte de kercke onder dak”.¹³⁾

Nog twee andere werken van meer belangrijke omvang heeft de Heer van Heemstede doen uitvoeren: de aanleg van de Heerenzandvaart in 1630—31 en die van de Heerenlaan, d.i. de tegenwoordige Kerklaan, in 1646. Beide strekten, zoals de namen reeds aanduiden, minder in het algemene belang dan in het particuliere belang van de Ambachtsheer. De Heerenzandvaart moest dienen „tot afzandinge van syne duynen”, de Heerenlaan, om vanuit het slot de Heerenweg te bereiken langs een eigen uit- en toegang, niet voor het gemeen dienende, „met palen en planken afgeheind en met boomen en goede sloten besloten”.¹⁴⁾

De belangstelling, die Pauw voor de drooglegging van het Haarlemmermeer toonde, kwam niet uitsluitend uit eigenbelang voort.

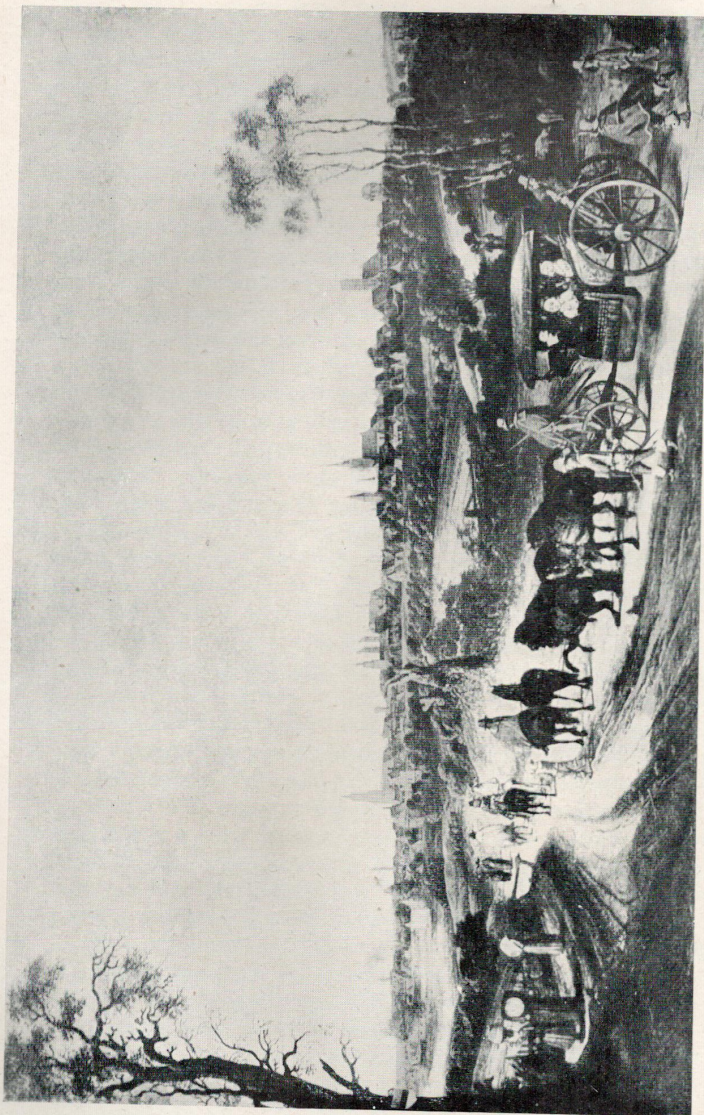
Niet slechts zijn land, maar ook dat van andere eigenaren kabbelde geregeld af.¹⁵⁾ In het archief der Heerlijkheid treft men diverse plannen tot droogmaking aan, o.a. een project van Jan Adriaansz. Leechwater, in September 1630 aan Adriaan Pauw met een eigenhandige brief toegezonden.¹⁶⁾ Het is thans, in 1948, precies een eeuw geleden, dat het stoomgemaal Leeghwater twee eeuwen na de pleidooien en de plannen van zijn peetvader begon, het

Handwritten manuscript in Dutch, likely a letter or report, written in a cursive script. The text is dense and covers most of the page.

Handwritten signature or note, possibly a name or title, written in a cursive script.

Afb. 2.

Handschrift en handtekening van Adriaan Pauw. Zie noot 64 hierachter.

Afb. 3.

Aankomst van Adriaan Pauw met gezelschap en gevolg te Munster, vermoedelijk op 1 September 1647.
Schilderij aanwezig te Munster, toegeschreven aan Gerard ter Borch en Gerard van der Horst.

gestalt, das sie in behueff der armen weesen taglich einen rthlr (Reichsthaler) den provisoribus hern Hugen und Hageler erstatten und dann keine obscoena exhibiren mögten." ⁴⁵⁾

De olifant, die in Parijs opzien had gebaard, werd ook naar Munster heen- en door Munster rondgeleid. Het itinerarium, ofte verhaal van de reis herwaarts, van deze goedmoedige wandelaar dwars door de Dertigjarige, desnoods ook de Tachtigjarige Oorlog heen zal wel ongeschreven zijn gebleven en wij vonden niet vermeld, dat Chigi hem heeft bezongen.

Nieuw was voor een aantal Zuiderlingen het ijsvermaak, dat voornamelijk in de eerste maanden van 1647 gedurende vrij lange tijd mogelijk was.

Minder gewenste afwisseling brachten de vechtpartijen tussen leden van het personeel der gezanten van elkander vijandige machten. Men vergete niet, dat er b.v. 1000 Fransen in de stad waren. De komische voorvallen op het vastenavondfeest bij de Spaanse gezant kunnen wij niet meer verhalen. Men leze ze na bij Philippi ⁴⁶⁾ en Poelhekke ⁴⁷⁾. Mevrouw Donia, van zichzelf Geertruid Engelsche, speelde daarbij een rol en ook onze schilder Gerard ter Borch wordt genoemd.

Maar nu is het waarlijk tijd, dat wij ons van deze ijdelheden afwenden en ons keren naar de ernst der vredehandeling.

Munster had vóór de laatste oorlog achterin zijn stadhuis de Friedenssaal, die thans mede geheel verwoest is. In deze zaal werden niet besprekingen tussen afzonderlijke partijen of plenaire zittingen gehouden. Wat daar wél geschied is, is geweest de bezwering van het bijzondere vredetractaat tussen onze Republiek en Spanje op 15 Mei 1648. Verder is de Friedenssaal, zoals later in het algemeen zo ook ten tijde van het congres, voor plechtige handelingen gebruikt en als bewaarplaats van kunstwerken, in het bijzonder van 36 geschilderde portretten van gezanten en van hun soevereinen. ⁴⁸⁾

De besprekingen tussen de partijen hadden plaats in de gezantschappelijke kwartieren. Bij de eerste ontmoeting met onze ambassadeurs meende Peñeranda, Spaans te moeten spreken. Maar hij draaide spoedig bij en ging over op het Latijn, de internationale taal van die tijd. De Spanjaarden toonden zich direct bij de opening der onderhandelingen zeer toeschietelijk.

De loop van zaken was dan nu, algemeen gesproken en zoals reeds opgemerkt, deze: pogingen der Spanjaarden, om spoedig en op de relatief dan nog meest gunstige voorwaarden een afzonderlijke vrede te verkrijgen, en pogingen van de Fransen, om dit te verhinderen en Spanje zo te dwingen, zich aan de door Frankrijk

Afb. 5.

Notitie van de grootte der landen, toebehorende aan de Heer van Heemstede, gemeten door Balthasar Floris, gezworen landmeter, in Augustus 1622. Op deze kaart is de gehele Heerlijkheid getekend. (Zie P. N. van Doorninck, Inventaris van het archief van de Heerlijkheid Heemstede, 1911, nr. 180).